

IJTIMOIIY TARMOQLARDA AXBOROT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH YO‘LLARI

Ilmiy rahbar :

Milliy g‘oya va Huquq kafedrası

katta o‘qituvchsi (phd)

Abdupattayev Hasanboy

Qo‘qon davlat universiteti

Xorijiy filologiya fakulteti

talabasi Nazirova Gulsevar

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlarda axborot madaniyatini shakllantirishning zamonaviy yo‘llari va samarali usullari tahlil qilinadi. Internet va raqamli texnologiyalar taraqqiyoti shaxs axborot bilan ishlash madaniyatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Maqolada yoshlarning ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishdagi xatti-harakatlari, axborotni tanlash, baholash va to‘g‘ri tarqatish ko‘nikmalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, axborot madaniyatini shakllantirishda ta‘lim, media savodxonlik va ota-onalarning roli haqida so‘z yuritiladi.*

Tayanch so‘zlar : *ijtimoiy tarmoqlar, axborot madaniyati, media savodxonlik, internet odobi, nitiket, yoshlar, axborot xavfsizligi, onlayn muloqot, axborot manbalari*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются современные пути и эффективные методы формирования информационной культуры в социальных сетях. Развитие интернета и цифровых технологий выводит культуру обращения с информацией на новый уровень. В работе анализируются поведение молодежи в социальных сетях, навыки выбора, оценки и распространения информации. Также освещается роль образования, медиаграмотности и семьи в процессе формирования информационной культуры.*

Ключевые слова : социальные сети, информационная культура, медиаграмотность, интернет-этикет, нетикет, молодежь, информационная безопасность, онлайн-общение, источники информации.

Abstract: This article explores modern ways and effective methods of developing information culture on social media platforms. The rapid growth of the Internet and digital technologies has brought information literacy to a new level. The paper analyzes young people's behavior in social networks, focusing on their skills in selecting, evaluating, and responsibly sharing information. It also discusses the role of education, media literacy, and parental guidance in shaping a healthy information culture.

Keywords : social networks, information culture, media literacy, internet etiquette, netiquette, youth, information security, online communication, information sources.

Bugungi kunda internet hayotimizning ajralmas qismiga aylangan. U nafaqat axborot olish manbai, balki muloqot, ta'lim, ijod va ish faoliyatining muhim vositasidir. Ayniqsa, yoshlar orasida ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish kundalik hayot tarziga kirib borgan. Shu sababli, internetda madaniyatli, mas'uliyatli va axloqiy me'yorlarga amal qilgan holda faoliyat yuritish zaruriyati ortib bormoqda. Axborot madaniyati — bu insonning axborot bilan ongli munosabatda bo'lishi, uni to'g'ri tanlash, tahlil qilish, baholash va tarqatish qobiliyatidir. Ijtimoiy tarmoqlarda axborot madaniyatini shakllantirish esa yoshlarni soxta ma'lumotlardan himoya qilish, ularni mas'uliyatli foydalanuvchiga aylantirishda muhim ahamiyatga ega.

1. Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar hayotidagi o'rni

Hozirgi davr yoshlarining aksariyati internet orqali bilim oladi, yangiliklardan xabardor bo'ladi, do'stlari bilan muloqot qiladi. Instagram, Telegram, TikTok, YouTube kabi platformalar axborot olish va tarqatishning eng qulay manbalaridan biriga aylangan. Shu bilan birga, bu tarmoqlar yoshlarning dunyoqarashi va axloqiy qadriyatlariga ham ta'sir ko'rsatadi. Ijobiy tomoni shundaki, internet orqali ta'lim resurslari, onlayn kurslar, vebinarlar

va foydali kontentlarga erishish imkoniyati kengaydi. Ammo salbiy tomoni — noto‘g‘ri ma’lumotlar, yolg‘on yangiliklar (feyklar) va zararli kontentlar yoshlarning tafakkuriga salbiy ta’sir o‘tkazmoqda. Shu bois, axborotni to‘g‘ri tanlash madaniyati muhim o‘rin tutadi.

2. Internet madaniyati va uning tarkibiy qismlari

Internet madaniyati deganda, foydalanuvchilarning onlayn muhitda odob-axloq qoidalariga amal qilishi, muloqotda hurmatni saqlashi, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishi va axborotni mas’uliyat bilan tarqatishi tushuniladi. U quyidagi tarkibiy qismlarni o‘z ichiga oladi:

1. **Axborot madaniyati** — to‘g‘ri va soxta ma’lumotni farqlash, manbalarga tanqidiy yondashish;
2. **Muloqot madaniyati** — tarmoqlarda hurmatli, xolis va odobli yozish;
3. **Vaqt madaniyati** — internetda vaqtni to‘g‘ri taqsimlash, ortiqcha foydalanishdan saqlanish;
4. **Mas’uliyat madaniyati** — har bir post yoki izohning oqibatini o‘ylab, ijobiy ta’sir ko‘rsatish.

Bularning barchasi insonning onlayn muhitdagi xulqini shakllantirib, uni ongli foydalanuvchiga aylantiradi.

3. Nitiket — tarmoqdagi muloqot madaniyati

“**Nitiket**” so‘zi inglizcha “**net**” (tarmoq) va “**etiquette**” (odob) so‘zlarining qo‘shilishidan hosil bo‘lgan. Bu atama internetda muloqot qilishning axloqiy qoidalarini bildiradi. Nitiketning asosiy qoidalari quyidagilardir:

1. Har bir foydalanuvchiga hurmat bilan munosabatda bo‘lish.
2. Haqoratli yoki salbiy so‘zlardan foydalanmaslik.
3. Ma’lumotni ulashishdan avval uning ishonchliligini tekshirish.
4. Boshqalarning fikrini hurmat qilish, bahslarda madaniyatni saqlash.
5. Shaxsiy ma’lumotlarni oshkor etmaslik.

Ushbu qoidalar oddiy ko‘rinsa ham, ular yoshlarni internetda madaniyatli, mas’uliyatli va ongli shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

4. Media savodxonlik va axborot tanlash madaniyati

Bugungi raqamli davrda har bir foydalanuvchi axborotni faqat iste'mol qiluvchi emas, balki uni yaratuvchi hamdir. Shu sababli, media savodxonlik — har bir inson uchun zarur ko'nikmadir. U axborotning manbasini tahlil qilish, haqiqatni yolg'ondan ajratish va axborotni ijtimoiy jihatdan to'g'ri tarqatish malakasini beradi.

Yoshlar o'zlarining media savodxonligini oshirish orqali manipulyativ, provokatsion va zararli kontentlardan himoyalaniшни o'rganadilar.

Xulosa qilib aytganda, internet — bu cheksiz imkoniyatlar manbai, ammo undan oqilona foydalanish madaniyati har bir foydalanuvchining axloqiy darajasiga bog'liq. Ijtimoiy tarmoqlarda axborot madaniyatini shakllantirish yoshlarning ongini mustahkamlaydi, ularni mas'uliyatli, tafakkurli va zamonaviy shaxs sifatida tarbiyalaydi.

Yoshlar internetni faqat hordiq yoki muloqot vositasi emas, balki ta'lim, o'zini rivojlantirish va ijtimoiy faollik manbai sifatida ko'rishlari lozim. Internet madaniyati — bu texnologiyani emas, insoniylikni ham anglatadi. Shu bois, har bir foydalanuvchi onlayn makonda nafaqat axborot oluvchi, balki uni to'g'ri, foydali va mas'uliyatli tarzda tarqatuvchi shaxs bo'lishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. “Internet madaniyati va axloqiy me'yorlar” maqolasi. – <https://ziyonet.uz>
3. “Yoshlar va raqamli madaniyat” ilmiy maqolasi. – <https://edu.uz>
4. “Internet etiketi (Netiket) haqida tushuncha.” – <https://cybersecurity.uz>
5. Qurbonov Sh. *Axborot texnologiyalari va yoshlar madaniyati*. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2021.